

การอนุรักษ์นาฏศิลป์และภูมิปัญญาไทย

นาฏศิลป์ไทยที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

นาฏศิลป์ ไทยเป็นการแสดงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางความคิดที่นำเอาวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้กระทั่งขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งแบบวิถีชาวบ้านและในราชสำนัก ซึ่งปรมาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยได้ทำการศึกษาและนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมของคนไทยมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยที่มีความสวยงามน่าดูน่าชม และมีคุณค่าในฐานะศิลปะการแสดงประจำชาติไทย

ประเทศไทยมีการแบ่งเขตวัฒนธรรมออกเป็นภูมิภาคต่างๆดังนี้

1. ภาคเหนือ
2. ภาคกลางและภาคตะวันออก
3. ภาคใต้
4. ภาคอีสาน แบ่งเป็น อีสานเหนือและอีสานใต้

ซึ่งในการแบ่งเขตวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นจะมีการแสดงที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของในแต่ละภูมิภาค ดังจะได้ยกตัวอย่างของการแสดงที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของในแต่ละภาคดังต่อไปนี้

1. ภาคเหนือ : **ฟ้อนสาวไหม** [1]

ฟ้อนสาวไหมปรากฏอยู่สองแบบ คือสาวไหมในการฟ้อนเชิงหรือรำรำ ทำต่อสู้ด้วยมือเปล่า ซึ่งมีลีลากระบวนท่าที่แน่นอน และการฟ้อนสาวไหมที่เป็นการฟ้อนของผู้หญิงที่แสดงความเคลื่อนไหวในลีลารำ รำที่นุ่มนวล มิได้รุนแรงเหมือนอย่างที่ปรากฏในเชิงต่อสู้ เป็นการแสดงที่นำมาจากวิถีชีวิตของคนไทยในภาคเหนือเกี่ยวกับการสาวไหม ทอผ้า

ที่มา : [http://topicstock.pantip.com/blueplanet/topicstock/
2011/07/E10779631/E10779631.html](http://topicstock.pantip.com/blueplanet/topicstock/2011/07/E10779631/E10779631.html)

2. ภาคกลางและภาคตะวันออก : **ระบำชานา** [2]

เป็นระบำชุดหนึ่งที่กรมศิลปากรมอบให้ **นายমন-ตรี ตราโมท** ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยและศิลป์แห่งชาติ เป็นผู้แต่งทำนองเพลง และท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยและศิลป์แห่งชาติ เป็นผู้ประพันธ์ทำรำ ลีลาทำรำและทำนองเพลงสะท้อนให้เห็นชีวิต ค-ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพกิจกรรมของชานาผู้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ

ที่มา : <http://bangkok.coconuts.co/2013/12/04/go-native-6-terrifically-thai-gifts-fathers-day>

3. ภาคใต้ : **ระบำร้อนแร่** [3]

ระบำร้อนแร่ เป็นระบำที่ปรับปรุงขึ้นตามลีลาท่าทางในการประกอบอาชีพของชาวไทยภาคใต้ จัดแสดงถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนภาคใต้เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ต่อมา นักศึกษาระดับปริญญา วิทยาลัยนาฏศิลป์สมทบในคณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้นำระบำร้อนแร่มาปรับปรุง และเรียบเรียงทำขึ้นใหม่ โดยใช้เพลง "ดุจราษฎร์" ซึ่งนายประสิทธิ์ ฉาวร ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยและศิลป์แห่งชาติ เป็นผู้แต่งทำนองเพลง ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมของนางสาวปราณี สาราญวงศ์ หัวหน้าภาควิชานาฏดุริยางค์ คีตศิลป์ศึกษา

ที่มา : <http://www.oceansmile.com/S/Ranong/Ranong5.htm>

4. ภาคอีสานเหนือ : **แห่ไข่มดแดง** [4]

ในอดีตนั้น การประกอบอาหารและการเสาะหาแหล่งอาหารของชาวไทอีสานในความเป็นอยู่แบบพอเพียงไม่ได้ซื้อหาจากตลาดหรือร้านค้าดังเช่นในปัจจุบัน ชาวอีสานในอดีตจึงออกแสวงหาอาหารในแหล่งธรรมชาติใกล้ชุมชน เช่น ในท้องนา ป่าชุมชน รวมไปถึงในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ แม้ว่าปัจจุบันวิถีชีวิตบางอย่างจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ตาม ด้วยกระแสบริโภคนิยม บางท้องที่หรือบางชุมชนก็ยังหาอยู่หากินอย่างพอเพียงตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมกันอยู่ การแสดงชุดนี้จึงถือกำเนิดด้วยวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชาวบ้าน โดยแท้

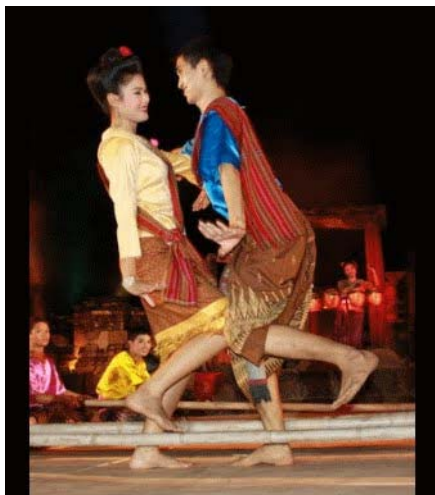

ที่มา : [http://www.bloggang.com/viewdiary.php?](http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=rouenrarai&month=12-2011&date=21&group=16&gblog=21)

[id=rouenrarai&month=12-2011&date=21&group=16&gblog=21](http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=rouenrarai&month=12-2011&date=21&group=16&gblog=21)

5. ภาคอีสานใต้ : **เรือมอญ** [5]

เรือมอญ หรือ ลูมอญ เป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งในหมู่ชาวไทยเชื้อสายเขมร ในบริเวณอีสานใต้ มีลักษณะคล้ายการละเล่นลาวกระทงไม้ของไทย เป็นการแสดงที่นำเอาอุปกรณ์ต่างๆในชีวิตประจำวันมาคิดประดิษฐ์เป็นการแสดงเพื่อให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ จึงเป็นการแสดงที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

ที่มา : <https://www.l3nr.org/posts/401438>

จะเห็นได้ว่าการแสดงที่เกิดขึ้นมาจากภูมิปัญญาของคนไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ รวมการประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งนาฏศิลป์ที่เป็นปรมาจารย์ผู้มีความสามารถในการคิดประดิษฐ์ท่ารำและการแสดงต่างๆ จึงได้นำเอาวิถีชีวิต ความเป็น การประกอบสัมมาอาชีพ มาเป็นแนวคิดในการประดิษฐ์ท่ารำและการแสดงนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นเมืองขึ้น เพื่อให้เป็นสมบัติที่ล้ำค่าทางวัฒนธรรมของชาติไทยสืบต่อไป

แนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทย นับว่าเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพชนไทยที่ทรงคุณค่า แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติที่มีอารยธรรม มี วัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม ซึ่งนาฏศิลป์ไทยมีทั้ง โขน ละคร ระบำ รำ ฟ้อน ซึ่งเป็นการแสดงที่น่าดูน่าชม สมกับคำว่า ชาติไทยยิ่งนัก

ในสถานการณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศไทยขณะนี้กระแสความนิยมวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีบทบาทกับคนไทยมาก ซึ่ง นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการแสดงที่ต้องอาศัยเวลาในการเรียนและจิตใจที่สุขุม เยือกเย็น ซึ่งตรงกันข้ามกับเยาวชนไทยในสมัยนี้ ซึ่งเหตุ บังคับต่างๆ นั้นที่มีผลต่อความคิดของเยาวชนที่จะหันมาสนใจศิลปะการแสดงของไทยนั้นไม่ได้รับการสนใจเท่าที่ควร เยาวชนจึงไม่ ได้ รับการสนับสนุน ส่งเสริมให้รู้จัก ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ของไทยเท่าที่ควร หากว่าเยาวชนไม่สนใจเอง หรือ นาฏศิลป์ไทยไม่น่า สนใจไม่ จึงได้ขอเสนอแนวความคิดว่า "เยาวชนคนไทย อย่งไรก็คือคนไทย ถ้าได้รับการปลูกฝังให้รู้จักศิลปะการแสดงของไทยใน

สาขาใดสาขาหนึ่งแล้ว และให้ความใส่ใจในการส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ศิลปะการแสดงของไทย เชื่อว่า เยาวชนนั้นจะได้ถ่ายทอดความเป็นไทยและคนไทยของเขาออกมาอย่างเต็มภาคภูมิ" จึงมีแนวทางในการอนุรักษ์และสืบต่อนาฏศิลป์ไทย ดังนี้

1. สร้างและเพิ่มผู้ชม คือส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้และเข้าใจในการแสดงนาฏศิลป์ของไทย ผ่านสื่อต่างๆ เช่น รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เป็นต้น
2. สร้างและเพิ่มผู้แสดง ในระดับนี้เป็นระดับที่สำคัญ เพราะผู้แสดงนั้นจะเป็นผู้ที่นำเอาศิลปะการแสดงนาฏศิลป์มาไว้ในตัวเอง ซึ่งเป็นวิธีการรักษาศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ได้ดีที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะเมื่อเราฟ้อนรำเป็น ศิลปะการแสดงนั้นก็เข้ามาอยู่ในตัวของเรา เท่ากับเป็นการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมให้อยู่ในตัวของเรา ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์นั้นก็คงอยู่สืบไปคู่กับชีวิตของคน คนหนึ่งและสามารถที่จะถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อไปได้อีกด้วย
3. ส่งเสริมให้มีเวทีในการแสดง เมื่อมีผู้ชมและผู้แสดงแล้ว เวทีในการแสดง จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เพราะเมื่อมีผู้แสดงแล้ว มีผู้ชมแล้วแต่ไม่มีเวทีหรือพื้นที่ ที่จะให้เยาวชนของไทยได้แสดงออกทางด้านนาฏศิลป์ไทยแล้ว การสืบต่อนั้นก็จะไม่เกิดผลอะไร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาเวทีและโอกาสในการแสดงให้กับเยาวชนได้มีโอกาสแสดงออกทางด้านศิลปะการแสดงนาฏศิลป์
4. จัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในหน่วยงาน องค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน แม้แต่ในองค์กรทางการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับศิลปะการแสดงนาฏศิลป์นี้ ในฐานะเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติไทยทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนมีการพัฒนาร่างกาย และสติปัญญาผ่านการเรียนการสอน การแสดงนาฏศิลป์ไทย เช่น การจัดโครงการนาฏศิลป์สัญจร โครงการนาฏศิลป์ไทยในระดับต่างๆเช่น นาฏศิลป์ไทยมัธยมศึกษา นาฏศิลป์ไทยอุดมศึกษา กิจกรรมในโอกาสพิเศษต่างๆของประเทศ เป็นต้น
5. จัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยในโรงเรียนและสถาบันต่างๆ ในปัจจุบันการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยนั้นได้ถูกบรรจุให้อยู่ในหลักสูตรของสถานศึกษา และบรรจุอยู่ในหลักสูตรต่างๆของสถาบันระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ อีกทั้งยังมีองค์กรต่างๆที่เปิดสอนศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ทั้งที่เป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ และองค์กรเอกชน เช่น สถาบันศิลปะการแสดงก๊กฤทธิ์ โรงเรียนพาทย์กุลการดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นต้น ซึ่งเป็นองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยนอกหลักสูตรโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนผู้สนใจได้เรียนศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ล้ำค่าอีกด้วย

ด้วยแนวทางที่ได้เสนอไว้นั้นเป็นเพียงแค่นำความคิดที่จะสามารถช่วยทำให้นาฏศิลป์ไทยนั้น ได้ดำรงคงอยู่เป็นสมบัติชาติไทยสืบไปเท่านั้น สิ่งที่สำคัญ ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์จะคงอยู่ได้ก็ด้วยคนไทยทุกคนเอาใจใส่ ไม่ละทิ้ง มีความภาคภูมิใจในชาติไทยของตนเอง มีความหวงแหนศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าไม่ให้อุบัติสูญหายหรือมองแค่ว่าเป็นศิลปะที่ล้ำสมัย แต่ความจริงแล้วนั้นศิลปะการแสดงของไทยนั้นมีความทันสมัยอยู่เสมอ จึงควรที่เราท่านทั้งหลายจะได้ช่วยกันทำนุบำรุงให้ศิลปะการแสดงของไทยได้คงอยู่กับชาติไทยสืบไป

บุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์และละครไทยสมัยปัจจุบัน

1. ครูจตุพร รัตนวราหะ ศิลปินแห่งชาติ

ครูจตุพร รัตนวราหะ เกิดวันพุธที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2479 (77 ปี) เป็นศิลปินกรมศิลปากร ผู้ได้รับพระราชทานครอบและรับมอบกระบวณท่ารำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ, ได้กราบทูลสอนโขนถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และมีผลงานการแสดงเป็นตัวเอกในเรื่องรามเกียรติ์ บทยักษ์ใหญ่ทศกัณฐ์เป็นบทที่อยู่ในความทรงจำของคนรักโขนกรมศิลปากรมานานกว่า ๔๐ ปี เป็นผู้ร่วมงานเคียงข้าง สม.ร.ว.ก๊กฤทธิ์ ปราโมชในการก่อตั้งและสร้างสรรค์โขนธรรมศาสตร์ เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้าน

ศิลปะการแสดงของรัฐ นอกจากนี้มีผลงานโดดเด่นอื่นๆทางด้านโขนและละครทั้ง ด้านการเป็นศิลปินผู้แสดง เป็นผู้สอน ผู้เผยแพร่ทั้ง ทางด้านปฏิบัติและทฤษฎี ปัจจุบันแม้จะเกษียณอายุราชการแล้ว ก็ยังทำงานด้านการเผยแพร่ศิลปะการแสดงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน) พุทธศักราช ๒๕๕๒

ที่มา : <http://x.thaikids.com/phpBB2/viewtopic.php?t=3969&view=previous&sid=05126ab2b17844f7a6ca65acca884b6c>

2. ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ

ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 ในวัยเยาว์ ศุภชัยได้แรงบันดาลใจจากความประทับใจจากการแสดงของศิลปินโขนและละคร ก่อปรกับนโยบายสนับสนุนการเรียนนาฏศิลป์นอกเวลาของโรงเรียน ทำให้ศุภชัยได้แสดงความสามารถทางนาฏศิลป์มาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา และได้ศึกษาต่อด้านนาฏศิลป์และเป็นนักแสดงของกรมศิลปากรควบคู่กันไป ศุภชัยสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปัจจุบัน ได้ดำรงตำแหน่งเป็นคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ในปีพ.ศ. 2529 ศุภชัยได้รับบทเป็นราชบุตรมั่งคั่งแห่งเมืองทองอุไร ละครพันทาง เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ ของยาขอบ กำกับและเขียนบทโดยอาจารย์เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ คู่กับ **ปกรณ์ พรพิสุทธ์** ผู้ได้รับบทจะเด็ด ซึ่งส่งผลให้ทั้งสองมีชื่อเสียงโด่งดัง กลายเป็นพระเอกละครยอดนิยมมาจนตราบทุกวันนี้

นอกจากนี้ ศุภชัยยังมีผลงานแสดงทางนาฏศิลป์โขนในบทตัวพระ ตัวนางในละครนอก พระเอกและนางเอกในละครอื่นๆ เช่น แสดงเป็นพลายชุมพลในเรื่อง ขุนช้างขุนแผน สุดสาครในเรื่อง พระอภัยมณี สมิงนครินทร์ในละครพันทางเรื่อง ราชาริราช เป็นต้น รวมถึงการแสดงระบำ รำ ฟ้อน ประเภทต่างๆ ทั้งในประเทศและในต่างประเทศ

ที่มา : <http://www.bloggang.com/viewfb.php?id=haiku&month=15-07-2011&group=22&gblog=2>

3. พิศมัย วิไลศักดิ์

พิศมัย วิไลศักดิ์ เกิดวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2482 เกิดย่านบางลำพู เป็นลูกกำพร้าตั้งแต่เด็ก ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้รับความเลี้ยงดูในวังหลวงโดย **ครูจำเรียง พุทธประดับ** ศิลปินแห่งชาติ ระหว่างปี 2494-2498 พิศมัยจบการศึกษาจากโรงเรียนบำรุงวิชา และวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากรชีวิตครอบครัว พิศมัย วิไลศักดิ์ สมรสกับผู้กำกับภาพยนตร์ชื่อดัง สุพรรณ พรหมณ์พันธุ์ พิศมัย วิไลศักดิ์ ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2553 สาขาศิลปะการแสดง (ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์) และเป็นนักแสดงอาวุโสเจ้าของฉายา "ดาราริมน้ำ" มีผลงานแสดงภาพยนตร์ประมาณ 300 เรื่อง

พิศมัย วิไลศักดิ์ เป็นนักแสดงและครูสอนศิลปะการแสดง เริ่มแสดง ละครเรื่อง ราชาริราช ขณะนั้นอายุ 10 ปี ต่อมาได้แสดงเป็นนางเอกและพระเอกในละครอีกหลายเรื่อง พ.ศ. 2501 เริ่มแสดงภาพยนตร์เรื่อง การะเกด และมีจากการแสดง **รำจูฉายพราหมณ์**

[6] เป็นที่กล่าวกันว่ารำได้อ่อนช้อยงดงามและประทับใจผู้ชม ทำให้โด่งดังติดอันดับนางเอกแถวหน้าของเมืองไทยในทันที และครองความนิยมนอย่างต่อเนื่องตลอดหลายสิบปี จากภาพยนตร์เรื่องนี้ทำให้ การรำจูฉาย ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงของไทยเป็นที่เผยแพร่และรู้จักกันอย่างกว้างขวาง ต่อมา มีผลงานการแสดงภาพยนตร์อีกกว่า 300 เรื่อง ได้แสดงทุกบทบาทและทุกเรื่องที่ได้รับคามนิยมนจากผู้ชม จนได้รับฉายาดาราริมน้ำและราชินีจอเงิน และมีผลงานการแสดงละครโทรทัศน์กว่า 200 เรื่อง นอกจากนี้ ยังมีผลงานบันทึกแผ่นเสียงเพลงประกอบภาพยนตร์ เพลงหนาวตัด และร่วมขับร้องเพลงในคอนเสิร์ตต่าง ๆ

พิศมัย วิไลศักดิ์ ภาพถ่ายปี 2512

ที่มา : <http://album.sanook.com/files/2622754>

ที่มา : <http://www.manager.co.th/CelebOnline/ViewNews.aspx?NewsID=9540000032782><

ที่มา : <http://www.youtube.com/watch?v=pAuYoWg5K1M>

แหล่งข้อมูลวิดีโอเพิ่มเติม

- [1] <http://www.youtube.com/watch?v=h6ADxknTrSs>
- [2] <http://www.youtube.com/watch?v=JrjaDxevD4g>
- [3] <http://www.youtube.com/watch?v=H7neRd9OOGQ>
- [4] <http://www.youtube.com/watch?v=KnjbpPHndhA>
- [5] <http://www.youtube.com/watch?v=PNsKGDwJgH0>
- [6] <http://www.youtube.com/watch?v=puGGHiuOCYY>